

Міністерство освіти і науки України
Луганський національний педагогічний університет
імені Тараса Шевченка
Рада молодих учених

НАУКОВА МОЛОДЬ

Збірник праць молодих учених
Випуск 3

I том
Психолого-педагогічні науки

Луганськ
Поліграфресурс
2007

УДК 082.1
ББК 95.43+80я5+71я5+22я5
Н 34

Н 34 Наукова молодь: Збірник праць шлодих учених. Вип.3. - Луганськ: (редакція),
2007. - Т.І. Психологопедагогічні науки. - 92 с.
ISBN 966-8151-43-7

Редакційна колегія:

головний редактор
проф. Харченко С.Я.

заступник головного редактора
ас. Раздайбедін ВМ.

Члени редакційної колегії:

проф. Вахоєський П.Ц.

проф. Гавриш Н.В.

проф. Савченко С.В.

проф. Чиже О.Н.

доц. Глоба О.П.

доц. Чернобровсін В.М.

МАТЕРІАЛИ ДРУКУЮТЬСЯ МОВОЮ ОШПНАЛУ

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Луганського національного педагогічного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол №8 від 30.03.2007року)*

ISBN 966-8151-43-7

© Луганський національний
педагогічний університет
імені Тараса Шевченка, 2007
© Рада молодих учених, 2007
© Поліграфресурс, 2007

<i>Н.Е. Серомаха, А. Д. Андрухова</i> Особенности межличностных отношений умственно отсталых подростков в учреждениях интернатного типа.....	45
<i>Н. В. Слецова</i> Роль лингвострановедческого аспекта в обучении английскому языку.....	48
<i>Ю.С. Соломина</i> Особенности организации социально-культурной деятельности в сфере досуга лиц «третьего возраста».....	52
<i>М.М. Сумська</i> Використання мовних аналогій на уроках української та англійської мов.....	55
<i>А. Сюзяева</i> Нетрадиционные формы урока иностранного языка.....	62
<i>Е. В. Фоций</i> Роль игрового компонента в компьютерной обучающей программе по английскому языку.....	66
<i>О. В. Челомбитко</i> Вprowadження в практику роботи методів та прийомів бальної хореографії.....	70
<i>А.Н. Чиж, В.Г.Муромец, К.Г. Лемонджавя</i> Воспитание младших школьников и его основные направления.....	75
<i>О.Н.Чиж, Т.Е.Финогеева</i> Некоторые аспекты исследования самостоятельной работы студентов как психолого-педагогического феномена.....	79
<i>О. Є. Юніна</i> Формування естетичного смаку учнів у процесі вивчення іноземної мови та літератури.....	84

О.Є. Юїна

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Питання естетичної освіти, розвитку естетичної культури учнів виступають актуальними в сучасних умовах розвитку педагогічної теорії і практики. Найважливішим компонентом естетичної свідомості учнів є естетичний смак, що розуміється як спосіб регуляції естетичної діяльності людини і творчого самовираження, художнього пізнання світу.

Процес формування естетичного смаку учнів припускає розвиток здібностей художнього сприйняття явищ мистецтва і дійсності, навичок естетичної оцінки і суджень, формування системи особистісних критеріїв учнів не тільки в сфері естетичної діяльності, але й у структурі ціннісних переваг людини, що визначають особливості світосприйняття учнів.

Метою статті є з'ясування ролі іноземної мови та літератури як засобу формування естетичного смаку учнів.

Потоки різних образів у свідомості людини проходять ніби через «фільтр» естетичного смаку, через безпосередню, почуттєву оцінку явищ мистецтва й дійсності. Психолог Б.Теплов називав виховання смаку найважливішим моментом естетичного виховання [1,76].

У процесі розвитку смаків створюється система особистісних критеріїв учнів не тільки у сфері естетичної діяльності, але й у структурі ціннісних переваг людини. Саме такі ціннісні переваги характеризують світосприйняття особистості. Одним із засобів розвитку естетичної культури і смаку учнів виступає мистецтво слова, мистецтво в цілому, зокрема мистецтво слова іноземної мови.

Проблема формування інтересу до іноземної мови широкого досліджувалися у 70 - 80х рр. ХХ ст. (Н.Пімачкова, Д.Фазілова, Т.Хамдамов, Л.Тарловська, В.Стромська, І.Тарсіна та ін.). Зазначені дослідники розглядали виховні й розвиваючі можливості викладання мови у формуванні естетичного смаку, отримання краєзнавчої інформації й розширення світогляду учнів, використання важливих в ідейному відношенні текстів, поглиблення й розширення знань з позааудиторної роботи. Питанням індивідуалізації навчання в методиці викладання іноземних мов приділено чимало уваги, зокрема в працях Є.Пассова, І.Зимньої, М.Ляховицького, С.Ніколаєвої, В.Кузовльова та ін. У сучасній методиці ця проблема постає надзвичайно важливою, пов'язаною з необхідністю радикальної раціоналізації та інтенсифікації процесу навчання іноземним мовам, що передбачає врахування різноманітної інформації про учня, його індивідуальних особливостей.

З цих позицій можна виділити ряд конкретних завдань, що вирішуються засобами іноземної мови і спрямовані на становлення естетичного смаку особистості. До таких завдань належать:

- розвиток індивідуальних здібностей учнів, їх нахилів та інтересів (у тому числі естетичних), що здійснюється через роботу з вдосконалення пам'яті, уваги, мислення тих, хто навчається, розширення кругозору через ознайомлення з культурними цінностями країни, мова якої вивчається, з досягненнями у різних галузях, виховання активності, свідомості, самостійності думок і ДІЙ через активне включення учнів у діяльність іншомовного спілкування;

- удосконалення умінь учнів працювати з книгою, зі словником, з довідниковою літературою, анотувати і реферувати іншомовні тексти;

- формування в учнів специфічних комунікативних умінь, наприклад: вести бесіду, вирішувати певні комунікативні завдання, необхідні в будь-якій діяльності.

Процес формування естетичного смаку учнів припускає розвиток здібностей художнього сприйняття явищ мистецтва і дійсності, навичок естетичної оцінки і суджень, формування системи особистісних критеріїв учнів не тільки в сфері естетичної діяльності, але й у структурі ціннісних орієнтацій людини.

Естетичний смак, з одного боку, дозволяє учневі знайти загальний, об'єднуючий початок з іншими людьми, а з іншого боку - виразити свою своєрідність, унікальність й неповторність. Таким чином, унікально-особистісне й соціально-групове в смаках - це передумови цілісності смаку кожної конкретної людини, кожного учня.

До важливих компонентів естетичного смаку учнів можна віднести якість і значеннєву погодженість естетичних і художніх оцінок, якість і погодженість асоціацій і метафор, відчуття композиційного рішення, закінченість задуму, почуття міри в процесі добору фактів, тобто відчуття найбільш характерних естетичних фактів, явищ для визначеної епохи, конкретного автора, напрямку мистецтва, відчуття єдності форми і змісту художнього твору, загальнокультурну ерудицію. Дослідження показали, що «естетична оцінка учня має такі ознаки: вона може бути мотивованою, раціонально-емоційною, асоціативно-образною, цілісною. В учня можна намітити три типи естетичних оцінок: оцінка - сприйняття, оцінка - смак, оцінка - ідеал. Усі типи оцінок тісно взаємозалежні і виявляються умовно» [2, 6].

Естетична діяльність включає творчо-перетворюючу діяльність й безпосереднє сприйняття творів мистецтва. «І якщо в процесі споживання цінностей індивіда може задовольнити лише почуттєвий рівень оцінки, то в процесі творчості дають про себе знати і почуттєвий, і раціональний фактори естетичного смаку» [3, 25]. Отже, різні види діяльності взаємодоповнюють один одного, як і різні види мистецтва (література, живопис, музика, театр, кіно) доповнюють і збагачують цілісний вплив мистецтва на особистість.

Інтернаціоналізація всіх аспектів суспільного життя робить іноземну мову загальною необхідністю. Вона стає дійовим чинником соціально-економічного, науково-технічного, загальнокультурного процесу суспільства. Це підвищує статус іноземної мови як освітньої галузі.

Інтерес до іноземної мови є складним психологічним утворенням, що

характеризується стійкою скерованістю уваги, емоційною і розумовою активністю, вмотивованістю і виступає водночас формою вияву задоволення мовленнєвою діяльністю.

Специфіка навчання іноземної мови у школі обумовлює особливий підхід до методики викладання. Іноземна мова виступає в ролі непрофільної дисципліни, тому особливого значення набуває зміна загального ставлення до предмета, інтерес до його вивчення.

Комплексною метою навчання іноземної мови є:

- виховання потреби у практичному використанні іноземної мови в майбутній діяльності;
- розширення загальнокультурної обізнаності учнів, їх ерудиції в різних галузях знання;
- розвиток в учнів таких важливих пізнавальних процесів, як достатня увага, логічна пам'ять, аналітичне мислення тощо, мовленнєвих здібностей та мовленнєвої культури;
- підготовка учнів до участі в міжкультурному спілкуванні в усній та писемній формах.

Не можна недооцінювати роль іноземної мови як загальноосвітнього предмета, що служить розвитку особистості. Іноземна мова допомагає орієнтувати людей у великому світі сучасних смаків, а також сприяє формуванню естетичних якостей особистості.

Такі можливості зазначеного навчального предмета визначаються наступними причинами.

По-перше, навчання іноземних мов розглядається сьогодні під кутом зору навчання комунікативної діяльності, уміння спілкуватись. Це вміння лежить в основі організації суспільної думки, сфери управління та сфери обслуговування всіх форм навчання, сімейних стосунків, мистецтва і спорту. Відповідно можна припустити, що оволодіння основами іншомовного спілкування служить своєрідною базою для естетичного становлення особистості учня.

По-друге, іноземна мова, як і будь-який інший загальноосвітній предмет, може й повинна слугувати засобом інтелектуальної роботи з учнями, у процесі якої вирішуються завдання, що впливають на естетичне становлення особистості учня.

По-третє, естетично орієнтоване викладання іноземної мови обумовлене характером міжпредметних зв'язків даного навчального предмета з предметами природничо-наукового, фізико-математичного та гуманітарного циклів.

Але передбачена навчальним планом кількість годин не дозволяє говорити про широкі можливості щодо реалізації практичної мети навчання, що полягає в оволодінні основами безпосереднього (говоріння, слухання) й опосередкованого (читання, письмо) іншомовного спілкування. У створених умовах необхідно конкретизувати мету навчання іноземної мови. Доцільне таке її формулювання: оволодіння елементами безпосереднього та опосередкованого іншомовного спілкування для наступного використання та удосконалення набутих умінь у діяльності.

До структури естетичного смаку учнів входять: естетичне сприйняття художніх творів, естетична компетентність, естетичні почуття, естетична оцінка й естетичні потреби. Єдність почуттєвої й інтелектуальної складових у структурі смаку забезпечує цілісність усієї гносеологічної структури естетичного смаку. Результатом процесу формування естетичного смаку є судження, тобто естетична й інтелектуальна оцінка.

Під час формування естетичного смаку учнів варто враховувати вікові й індивідуальні особливості сприйняття мистецтва, рівень художньої освіти, досвід теоретичного мислення, рівень загальнокультурного розвитку соціуму, «мовний смак епохи» [4, 65].

Психологічний і соціально-психологічний механізми наслідування, захоплення, ідентифікації, конформізму обумовлюють різні шляхи й форми становлення індивідуальних і суспільних норм естетичного смаку молоді. Урахування взаємозв'язку суспільної й індивідуальної норми в смаковій оцінці, особливостей культурно-історичного періоду призводить до необхідності теоретичного й практичного обґрунтування соціокультурних форм смаку особистості, що закріплюються в стійких ситуаціях спілкування й виступають регулятором не тільки художнього, але й повсякденного життя людини, що також розвивається за «законами краси» [5, 87].

Найважливішим засобом виховного впливу на учнів є література, мистецтво слова. Залучення учнів до літературно-творчої діяльності активізує розвиток їхньої сенсорної сфери, формує систему ціннісної орієнтації. Сприйняття мови як значеннєвого тексту створює об'єктивні можливості для організації літературно-творчої діяльності учнів [6, 26]. Різноманітність літературних форм передачі задуму дозволяє організувати самостійну літературну творчу діяльність учнів, що сприяє формуванню єдиної системи критеріїв естетичної оцінки явищ дійсності і мистецтва.

Розвиток смаку учнів буде оптимальним з урахуванням вікових і індивідуальних особливостей розвитку, ставлення до мистецтва й творчої діяльності. Поетапне формування смакових оцінок і переваг, включення у відповідну діяльність і активний прояв смаку розглядається як основа формування і прояву волі смакових переваг.

Процес формування естетичного смаку учнів базується на складній структурі даного особистісного утворення, відповідно до якої ми включаємо учнів у процес сприйняття явищ мистецтва й дійсності, формування навичок естетичної оцінки й суджень, системи естетичних потреб та інтересів. Формування смаку — складний процес, що включає врахування об'єктивних й суб'єктивних чинників, психологічних новотворів, психолого-педагогічних вікових особливостей сприйняття мистецтва, специфіки загальної соціально-культурної ситуації в суспільстві, внутрішніх потреб й спрямованості особистості, прагнення до духовного збагачення, емоційно-естетичного зросту.

Педагогічна система виховання естетичного смаку учнів припускає залучення учнів не тільки в процес сприйняття й оцінювання творів мистецтва, але й у різноманітні види творчої діяльності (літературна, образотворча, музична, театральна та ін.).

Цілеспрямована робота з учнями буде сприяти формуванню естетичних смаків як елемента естетичної свідомості, що відбиває все багатство естетичного ставлення людини до світу, активне прагнення до гармонії.

Смак виступає виявом духовного багатства людини, її індивідуально-неповторного і соціально-значущого особистісного буття. Виховуючи в собі здатність тонко відчувати природу, світ іншої людини, розуміти мету і зміст сучасності, звертаючись до художньої спадщини, людина неминуче збагачує свій духовний потенціал, розвиває естетичний смак.

Задані програмою напрямки припускають творчий підхід викладача до добору літературного матеріалу, систематизації творчих вправ, створення сприятливого психологічного клімату. Ми виділяємо наступні вимоги до педагогічного керівництва процесом формування естетичного смаку засобами іноземної мови та літератури:

1. Забезпечення відповідності цілей формування естетичного смаку в процесі вивчення іноземної мови та літератури цілям навчання. Викладачеві необхідно чітко уявляти, чого він хоче навчити учнів.

2. Створення на заняттях розкутої інтелектуальної і психологічної обстановки, що сприяє розвитку творчої активності, пошуку. Більшою мірою ця вимога визначається професійними якостями і кваліфікованими діями педагога.

3. Використовуючи в навчальному процесі комплекс мистецтв, необхідно організувати такий емоційний вплив на учнів, що зможе збудити в них різноманітні почуття, додати емоційно-естетичного відтінку до виучуваного матеріалу, що буде сприяти формуванню естетичного смаку й ідеалу.

Естетичний смак учнів формується на заняттях іноземної мови і літератури, під час засідань клубів, у процесі вільного читання, спілкування з однолітками, при знайомстві з творчими рішеннями діячів мистецтва, оцінками фахівців-мистецтвознавців, у системі виховної роботи. Безумовно, варто враховувати і стихійні, неконтрольовані форми впливу засобів масової інформації, сучасних інформаційних технологій (Інтернет, мультимедійні продукти), масової культури.

Прийоми і способи формування естетичного смаку учнів у навчальній і позааудиторній діяльності різноманітні і варіативні. Вони повинні бути вибудовані в чітку продуману систему, що враховує вікові й індивідуальні особливості учнів, мету й завдання кожного з аудиторних і позааудиторних занять, цінності та смакові переваги самих учнів. Завдання, що постає перед викладачем: збудити жвавий інтерес учня до поетичного слова та допомогти йому в тім, щоб зазвучала його власна художня мова.

Особистісно-орієнтована педагогіка змушує викладачів допомагати учням якомога повніше розкрити й розвинути свої здібності, а особливо навички творчої діяльності. Різномічне естетичне виховання учнів припускає розвиток естетичного сприйняття, естетичних почуттів, естетичних поглядів і смаків у процесі формування навичок самостійної творчої діяльності.

Оптимальний розвиток смаку учнів забезпечується на основі врахування вікових та індивідуальних особливостей їхнього літературно-творчого розвитку, ставлення до мистецтва і творчої діяльності. Поетапне формування

смакових оцінок і переваг, залучення до відповідної діяльності та активний вияв смаку виступають важливими передумовами прояву волі і смакових переваг учнів.

Проблема формування смаків сучасної молоді особливо актуальна в наш час унаслідок протиріч між смаковими перевагами учнів і культурою сприйняття художніх творів, навичками аналізу, наявністю чітких критеріїв оцінки творів мистецтва і явищ дійсності. Виховання смаків сучасної молоді стає своєрідною духовною місією саме в умовах засилля масової культури, низькопробного мистецтва.

Найбільш важливими критеріями є широта смакових переваг, змістовна глибина і відповідність загальнолюдським нормам оцінки прекрасного в житті та мистецтві, емоційність естетичного відгуку на явища мистецтва і дійсності, естетична виразність соціокультурного середовища людини.

Таким чином, у процесі спілкування учнів із творами мистецтва відбувається формування естетичних вражень, емоційно-естетичних переживань, оцінних суджень, нагромадження емоційно-естетичного досвіду. Це призводить до виявлення нових якісних рівнів у засвоєнні художньо-естетичних цінностей: емоційного відгуку, емоційно-естетичної сприйнятливості, естетичної насолоди.

Визначений синтез є результатом естетичного виховання і визначає рівень розвитку естетичного смаку, у якому представлені особистісна загальнокультурна вихованість та морально-естетична позиція учня.

Процес формування естетичного смаку учнів включає розвиток здібностей естетичного сприйняття явищ мистецтва і дійсності, навичок естетичної оцінки і суджень, формування системи естетичних потреб та інтересів. Психологічні механізми формування смакових оцінок учнів базуються на перетворенні зовнішніх духовно-естетичних норм у внутрішні мотиви естетичних оцінок і суджень учнів. Літературно-творча діяльність виступає важливим засобом формування естетичних смаків учнів, оскільки саме в мистецтві слова представлені цінності і зміст людського буття.

Перспективним напрямком даного дослідження є виявлення сутності і значення естетико-гуманістичного потенціалу іноземної мови, проблема формування естетичного смаку студентської молоді

ЛІТЕРАТУРА

1. Теплов Б. М. Психологические основы художественного воспитания. - М., 1947.
2. Джола Д. М., Щербо А. Б. Теория и методика эстетического воспитания. - К., 1998.
3. Арязмова Г. В. Особенности формирования эстетической оценки у студентов // Новие исследования в педагогических науках. - 1988. - № 1. - С. 25—28.
4. Костамамаров В. Языковой вкус эпохи // Народное образование. - 1998. - № 5. - С. 63—68.
5. Долецкая И. И. Воспитание художественного вкуса старшеклассников. — М., 1985.
6. Кудина Г. Н., Новлянская З. Н. Динамика успешности литературного творчества при переходе от одного возраста к другому // Вестник Московского университета. — 1992. - № 1. - С. 20—29.